

1

บทนำ

บทนำ

หลักการและเหตุผล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ของประเทศไทย ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 มีเจตนารมณ์หลักในการปฏิรูปการเมือง โดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นับตั้งแต่บังคับใช้รัฐธรรมนูญถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 4 ปีเศษ สมควรที่จะได้มีการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญว่าในการบังคับใช้รัฐธรรมนูญนั้น ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวหรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญหรือไม่ มีข้อเด่น ข้อด้อยประการใดบ้าง ทั้งนี้ เนื่องจากบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ มาตรา 336 กำหนดไว้ว่าเมื่อครบห้าปีนับแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจทำรายงานเสนอความเห็นต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้

สถาบันพระปกเกล้าเป็นสถาบันวิชาการภายใต้การกำกับของประธานรัฐสภาได้เล็งเห็นความสำคัญของการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จึงได้จัดให้มีการวิจัยติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และได้จัดให้มีการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 4 (KPI Congress IV) เรื่อง “5 ปีของการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่” ระหว่างวันที่ 8-10 พฤศจิกายน 2545 ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวินิจฉัยเรื่องการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญและผลการทำงานขององค์กรอิสระต่าง ๆ ต่อสาธารณชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวินิจฉัยผลการบังคับใช้รัฐธรรมนูญว่าเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ อย่างไร
2. เพื่อเรียนรู้ประสบการณ์และแนวทางปฏิรูปการเมืองของนานาประเทศ

3. เพื่อแลกเปลี่ยนและระดมความคิดเห็นระหว่างนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สนใจทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ

การสัมมนาทางวิชาการ

วัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีสำหรับรับฟังประสบการณ์ด้านการปฏิรูปการเมืองจากต่างประเทศ และแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบังคับใช้รัฐธรรมนูญของประเทศไทยว่าเป็นไปตามเจตนารมณ์หลักที่ต้องการให้มีการปฏิรูปการเมืองอย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร

สัมมนากลุ่มย่อย

จัดกลุ่มสัมมนาเป็น 5 กลุ่มหลัก ดังนี้

กลุ่มที่ 1 สิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีการนำเสนอผลการวิจัย 3 เรื่องคือ

1. สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้รัฐธรรมนูญ 2540

กลุ่มที่ 2 การเลือกตั้งระบบใหม่ นำเสนอผลการวิจัย 4 เรื่อง คือ

1. บทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและประชาชนในการเลือกตั้งระบบใหม่ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ
2. พฤติกรรมการลงคะแนนเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้งในภาคใต้: บทวิเคราะห์การเลือกตั้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. กระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพุทธศักราช 2544 : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
4. ความก้าวหน้าของประชาธิปไตยในคนอีสาน: มุมมองเกี่ยวกับการเลือกตั้งในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มที่ 3 การเมืองภาคประชาชน โดยมีการนำเสนอผลการวิจัย 4 เรื่องคือ

1. การเมืองภาคประชาชน : พลวัตและการประเมิน
2. การทำงานของเครือข่ายองค์กรเอกชนภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่
3. การเมืองกับผลประโยชน์ทางธุรกิจภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่

4. ผลกระทบของรัฐธรรมนูญต่อสมัชชาคนจน

กลุ่มที่ 4 สถาบันทางการเมือง โดยมีการนำเสนอผลการวิจัย 2 เรื่องคือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารและเสถียรภาพของรัฐบาล
2. ประสิทธิภาพของรัฐสภาไทย

กลุ่มที่ 5 องค์กรอิสระ โดยมีการนำเสนอผลการวิจัย 6 เรื่องคือ

1. ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามรัฐธรรมนูญ
2. การต่อสู้เพื่อหลักนิติธรรม : ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย
3. การตรวจสอบการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ
4. ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประจำปี 2545
5. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา : ทางเลือกในการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี
6. ผลการดำเนินงานของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นิทรรศการเรื่อง “บันไดสีขาวก้าวสู่รัฐธรรมนูญ”

วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทและผลงานของสถาบันพระปกเกล้า องค์กรอิสระ องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มพลังประชาชนและนักวิชาการต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพุทธศักราช 2540 จำนวน 45 คูหา อาทิเช่น

- ศูนย์กิจกรรมร่วมรัฐสภา-ประชาสังคม
- สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ
- สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- สำนักงานศาลปกครอง
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

รางวัลพระปกเกล้า

วัตถุประสงค์ของการมอบรางวัลพระปกเกล้าเพื่อมุ่งเน้นส่งเสริมธรรมาภิบาลในการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะในด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับการประชุมครั้งนี้จะนำเสนอผลประเมินการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ โดยมีการมอบรางวัลพระปกเกล้าแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานเป็นเลิศ (Best Practices) ในด้านการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส และการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน พร้อมทั้งมอบใบประกาศเกียรติคุณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านเกณฑ์การประเมินดังกล่าว

กลุ่มเป้าหมาย

1. ผู้บริหารราชการแผ่นดิน
2. ผู้บริหารและนักธุรกิจภาคเอกชน
3. นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิจากไทยและต่างประเทศ
4. ผู้แทนจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ เอกชน และองค์กรอิสระต่างๆ
5. ผู้มีประสบการณ์ทางการเมือง
6. ประชาชนทั่วไป
7. สื่อมวลชน

สถานที่

ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนิน ระหว่างวันที่ 8-10 พฤศจิกายน 2545

กำหนดการ

วันศุกร์ที่ 8 พฤศจิกายน 2545

07.00 น. – 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 น. – 09.30 น.	เตรียมรับเสด็จฯ
09.30 น. – 10.00 น.	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานเปิดการประชุม
10.00 น. – 10.15 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.15 น. – 10.30 น.	วีดิทัศน์เรื่อง “5 ปีของการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่”

- 10.30 น. – 10.45 น. กล่าวต้อนรับ โดย ฯพณฯ นายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานรัฐสภา
ในฐานะประธานสภาสถาบันพระปกเกล้า
- 10.45 น. – 11.30 น. ปาฐกถา เรื่อง Political Reform: The Process in East Timor โดย
H.E. Mr. Kay Rala Xanana Gusmao ประธานาธิบดี แห่งสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยติมอร์ตะวันออก
- 11.30 น. – 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. – 15.00 น. อภิปราย เรื่อง ประสบการณ์การปฏิรูปการเมือง โดย
- Mr. Sanjbegz TUMUR-OCHIR ประธานรัฐสภาประเทศมองโกเลีย
 - Dr.Kie-Duck Park จากสถาบันเซจอง ประเทศเกาหลีใต้
 - Prof. John Strem lau นักวิชาการจาก มหาวิทยาลัยวิทวอเตอร์สแอนด์
ประเทศแอฟริกาใต้
- ผู้ดำเนินรายการ : ดร.ชิงชัย หาญเจนลักษณ์
- 15.00 น. – 15.30 น. ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- 15.30 น. – 15.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 15.45 น. – 16.45 น. อภิปราย เรื่อง ประสบการณ์การปฏิรูปการเมือง โดย
- Dr. James R. Klein
 - ศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- ผู้ดำเนินรายการ : ดร.ชิงชัย หาญเจนลักษณ์
- 16.45 น. – 17.15 น. ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

วันเสาร์ที่ 9 พฤศจิกายน 2545

- 07.00 น. – 09.00 น. ลงทะเบียน
- 09.00 น. – 10.30 น. ปาฐกถาพิเศษ โดย
- ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี
 - ฯพณฯ นายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานรัฐสภา
 - พลตรีมัญญกฤต รุขจระ ประธานวุฒิสภา
- 10.30 น. – 10.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 10.45 น. – 12.00 น. ปาฐกถาพิเศษ โดย
- ศาสตราจารย์ ดร. อมร รักษาสิทธิ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
 - นายปริญญา นาคฉัตร์ย์ กรรมการการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ประธาน
กรรมการการเลือกตั้ง

12.00 น. – 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. – 15.30 น. การประชุมระดมความคิดเห็น 5 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 หัวข้อ “สิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน”

เสนอผลการวิจัย 3 เรื่องคือ

ผู้ดำเนินรายการ : นายบัณฑิต อ่อนดำ

ผู้สรุป : ดร. พิชาย รัตนดิลล ก ฎ เกื้อ

(1) สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

วิทยากร : นายไพโรจน์ พลเพชร

(2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ

วิทยากร : ดร. ถวิลวดี บุรีกุล และ

รองศาสตราจารย์ ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ

(3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้รัฐธรรมนูญ 2540

วิทยากร : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว

กลุ่มที่ 2 หัวข้อ “การเลือกตั้งระบบใหม่”

นำเสนอผลการวิจัยและบทความ 4 เรื่อง คือ

ผู้ดำเนินรายการ : รองศาสตราจารย์ สมชัย ศรีสุทธิยากร

ผู้สรุป : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุปนรรต พรหมอินทร์

(1) บทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและประชาชนในการเลือกตั้งระบบใหม่ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ

วิทยากร : นายมนุชญ์ วัฒนโกเมร และ นายสนิท จรอนันต์

(2) พฤติกรรมการลงคะแนนเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้งในภาคใต้ : บทวิเคราะห์การเลือกตั้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิทยากร : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี

(3) กระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2544 : กรณีศึกษาจังหวัดภาคเหนือ

วิทยากร : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประชัน รักพงษ์

- (4) ความก้าวหน้าของประชาธิปไตยในคนอีสาน: มุมมองเกี่ยวกับการเลือกตั้งในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิทยากร : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศพล สมพงษ์

กลุ่มที่ 3 หัวข้อ “การเมืองภาคประชาชน”

นำเสนอผลการวิจัยและบทความ 4 เรื่องคือ

ผู้ดำเนินรายการ : รองศาสตราจารย์ ดร. อนุชาติ พวงสำลี

ผู้สรุป : ดร. ประภาส ปันตบแต่ง

- (1) การเมืองภาคประชาชน : พลวัตและการประเมิน
วิทยากร : อาจารย์ สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์
- (2) การทำงานของเครือข่ายองค์กรเอกชนภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่
วิทยากร : นางเรวดี ประเสริฐเจริญสุข
- (3) การเมืองกับผลประโยชน์ทางธุรกิจภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่
วิทยากร : ดร. เตือนเด่น นิคมบริรักษ์
- (4) ผลกระทบของรัฐธรรมนูญต่อสมัชชาคนจน
วิทยากร : นายบำรุง คะโยธา

กลุ่มที่ 4 หัวข้อ “สถาบันทางการเมือง”

นำเสนอผลการวิจัย 2 เรื่อง

ผู้ดำเนินรายการ : รองศาสตราจารย์ ดร. อีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

ผู้สรุป : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มานิตย์ จุมปา

- (1) ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารและเสถียรภาพของรัฐบาล
วิทยากร : รองศาสตราจารย์ ดร. มนตรี รูปสุวรรณ
- (2) ประสิทธิภาพของรัฐสภาไทย
วิทยากร : รองศาสตราจารย์ ดร. สมคิด เลิศไพฑูรย์

กลุ่มที่ 5 หัวข้อ “องค์กรอิสระ”

นำเสนอผลการวิจัยและบทความ 6 เรื่อง

ผู้ดำเนินรายการ : นายโคทม อาริยา

ผู้สรุป : รองศาสตราจารย์ ดร. พนา ทองมีอาคม

- (1) ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามรัฐธรรมนูญ
วิทยากร : ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล นิติไกรพจน์ และ
ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ

- (2) การต่อสู้เพื่อหลักนิติธรรม : ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย
(The Battle for Rule of Law :The Constitutional Court of Thailand)
วิทยากร : Dr. James R. Klein
- (3) การตรวจสอบการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ
วิทยากร : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นवलน้อย ตริรัตน์ และ
รองศาสตราจารย์ ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์
- (4) ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปี 2545
วิทยากร : นายแพทย์ชูชัย ศุภวงศ์
- (5) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา : ทางเลือกในการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี
วิทยากร : นายปราโมทย์ โชติมงคล
- (6) ผลการดำเนินงานของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
วิทยากร : นางสาวพรรณราย ชันธกิจ

15.30 น. – 15.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง

15.45 น. – 17.00 น. การประชุมระดมความคิดเห็น (ต่อ)

วันอาทิตย์ที่ 10 พฤศจิกายน 2545

07.00 น. – 09.00 น. ลงทะเบียน

09.00 น. – 10.30 น. นำเสนอผลการประชุมระดมความคิดเห็น

กลุ่มที่ 1 สิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน
โดย ดร.พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต

กลุ่มที่ 2 การเลือกตั้งระบบใหม่
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รุปนรรต พรหมอินทร์

กลุ่มที่ 3 การเมืองภาคประชาชน
โดย ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง

กลุ่มที่ 4 สถาบันทางการเมือง
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มานิตย์ จุมปา

กลุ่มที่ 5 องค์การอิสระ

โดย รองศาสตราจารย์ ดร. พนา ทองมีอาคม

ผู้ดำเนินรายการ: รองศาสตราจารย์ ดร. ทศพร ศิริสัมพันธ์

- 10.30 น. – 10.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง
- 10.45 น. – 11.30 น. ปาฐกถาพิเศษโดย นายอานันท์ ปันยารชุน
- 11.30 น. – 11.40 น. วีดิทัศน์รางวัลพระปกเกล้า
- 11.40 น. – 12.00 น. พิธีมอบรางวัลพระปกเกล้า
- 12.00 น. – 12.05 น. พิธีปิดการประชุม โดย ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ
- 12.05 น. – 12.10 น. วีดิทัศน์การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 5 เรื่อง
“ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและสังคม : คนจนกับการพัฒนา
ประชาธิปไตย”
- 12.10 น. – 13.00 น. ร่วมรับประทานอาหารกลางวัน

